

Äktenskap trots allt

Äktenskap trots allt

komed i tre scener

efter en novell av Zacharias Topelius

av Christian Lanciai.

personerna :

Baron Magnus Drakenhjelm, gammal vivör
Lisette Hallström, hans hushållerska
Sebastian, hennes oäkta son, en buse
Hedvig, blind änka
Lotten, hennes dotterdotter
Thomas, deras dräng, stor och kraftig men hederlig
en ung präst
Elias, dräng, stor och kraftig men dum

Handlingen äger rum på ett gods i Finland vintern 1836.

Anmärkning.

Komedin följer Topelius' novell tämligen noggrant men får en helt annorlunda upplösning, och prästens karaktär saknas helt i novellen. Av intresse att utröna vore intrigens historiska bakgrund. Hur mycket har Topelius själv hittat på av denna historia om mänskligt förfall och dess säregna återlösning? Att någon verklighetsbakgrund måste finnas torde vara odiskutabelt.

(tillkommen sommaren 1991.)

Copyright © Christian Lanciai 1991

Scen 1.

Scenen föreställer köket i en gammal herrgård på 1830-talet.

Baron (ser sig i spegeln) Ditt gamla skrälle! Ännu är du inte för blind för att kunna skärskåda dig själv i spegeln. Jag vet nog vem du är, ditt gamla skrälle! Mig lurar du inte! Du är en horkarl, en lakej, en gammal krypare och diskfjant. Och ändock var du ta mig fan en skön kavaljer en gång. Se på de där skrynklor! Se på de där äckliga ensamma vita hårtestarna, som avbrända träd efter en skogsbrand! Du var Sveriges Casanova och kunde få vilken dam som helst på fall för pengar om det inte gick utan. Alla utom en. En enda fräck skönhet har gäckat mig i hela mitt liv, och det förlåter jag henne aldrig!

Men även Gustav III och hans efterträdande skräckfrimurarhov fick nog av mig till sist. Även Casanova måste åldras. Även Casanova måste till slut hålla till godo med avlagda lumpor, som den där skräcktanten till hushållerska. Men hon älskar mig än. Annars skulle hon inte stå ut med att bo här med mig ensam i min broders herrgård.

Se nu, ditt skrynkelspöke, ditt livsverk! Din broders herrgård stal du, och där bor du nu ensam i ständig fruktan för två spöken, ett levande i form av det där rivjärnet till hushållerska, och ett som dag och natt torterar dig med att ej någonsin uppträda. Men hon lever! Om hon ändå aldrig hade funnits!

Nej, nu blir jag torr i halsen. Bara inte den där häxan ser mig nu.
(blickar förskräckt omkring sig. Smyger fram till ett skafferi, kastar oroliga blickar omkring sig, öppnar försiktigt en stor burk, sticker ner fingret och stoppar det i munnen. Han snattar sylt.)

Aaaah! (njuter)

(I det samma hörs det arga steg utanför som närmar sig. Han får brått med att återställa burken. Precis när han lyckats stänga skafferidörren träder Lisette in, en gammal, fränstötande, trätgirig kvinna.)

Lisette Vad gör baron där?

Baron (förskräckt) Varför frågar Lisette det? (morskare) Får en man inte stå var han vill i sitt eget hus?

Lisette (hånar) Sitt eget hus! Hör på den! Det vet vi två hur baron blev baron och skaffade sig den här herrgården och ingen annan! Kom ihåg det! Men fler kan få veta det!

Baron Lisette går väl aldrig och skvallrar?

Lisette Den dagen det passar mig gör jag det! Men baron har en son att dra försorg om! Glöm inte det! Får han inte gården skvallrar jag!

Baron Men, bästa Lisette, vi är ju inte ens gifta!

Lisette Nå, gift sig då äntligen, baron! Stå inte där och glo! Skaffa barn med pigan kan han, men gifta sig kan han inte! Vilket spektakel! Får inte Sebastian gården snart skvallrar jag för hela bygden!

Baron Men jag är ju inte död ännu, Lisette! Ge er till tåls tills jag är död. Det dröjer icke länge nu. Du ser ju vilket levande spektakel jag är.

Lisette Baron måste legitimera sin son medan han är i livet! Begriper inte baron det?

Baron Men de andra då?

Lisette Undanflykter! Det där ludret är oskadliggjort för alltid!

Baron Det har aldrig bevisats, och hon har en dotterdotter. Ett tu tre kan de dyka upp och bevisa sin legitimitet.

Lisette Vad fruktar baron mest? Det eller mig? I alla dessa år har baron levat i skräck för det där spöket och mig. Och vad har hänt? Ingenting! Och ändå darrar baron som ett barn med nerkackade byxor! Som han gjort i tjugo år! Vilket ömkligt spöke du är, din gamla falska träbaron!

Baron Jag stod högt i gunst hos Gustav III....

Lisette Det var väl därför han blev skjuten! Och baron tycks ha glömt att det var femtio år sen!

Baron (drömskt) Jag minns det som igår....

Lisette (härmar) Jag minns det som igår! Stå nu inte där och svamla! Men vad är det där? (ser något på golvet)

Baron (har glömt sitt brott) Vad då?

Lisette Det där på mattan! Har baron varit på syltburken nu igen? Vilken anskrämlig gammal gottegris! Ger jag honom inte mat varje dag kanske?

Baron Jo, men ack så litet, och alltid utan socker.

Lisette Han ska väl ha sirap på gurkan, förstår jag, och socker på köttbullarna, och vaniljsås på potatisen, och ingen buljong utan lakritsstång! Hur många tänder har baron kvar i mun?

Baron Två.

Lisette Kan han tugga med dem?

Baron Ja, än så länge går det.

Lisette Sen när hans sockersnyltande frätt bort hans sista stumpar ska jag bara servera honom sega biffar! Hör han det? Bara sega biffar!

Baron Skona mig, Lisette! Jag är gammal!

Lisette Skonade han mig kanske? Jag får ingen ro förrän han är i graven!

Baron Dödar hon mig får vår son aldrig min gård.

Lisette Du ditt gamla kadaver är inte värt att döda. Men så länge du lever är det värt att tortera dig. Lita på det!

Baron (på knä, gråter) Hon är hänsynslös mot en gammal förpint invalid!

Lisette Ja, gråt du, din föråldrade stinkpaddekrympling! Ers ruttonhet har väl inget annat vettigt kvar i livet att göra!

Sebastian (klampar in brutalt utan att knacka och smäller igen dörren efter sig.)
 Nå, hur blir det? (sätter sig i barons stol och tar ett äpple, som han äter demonstrativt med fräckt övermod.)

Baron (reser sig) Ska du sätta dig i min stol, bondlymmel?

Sebastian Bondlymmel eller inte, så är jag din son. Glöm inte det.

Baron Gud give att du aldrig blivit född!

Sebastian Som om du hade någonting att hämta hos Gud, ditt gamla åbäke! Var det med Guds eller med djävulens hjälp som du själv avlade mig, kanske?

Lisette Våga inte reta min son, baron! Då kan han bli otrevlig mot baron!

Baron Som om han någonsin varit något annat!

Sebastian Nå, hur blir det, gubbskrälle?

Baron Vad menar du?

Sebastian Jag lämnar inte din stol förrän du gett besked.

Baron Försöker du tvinga mig till någonting, slyngel?

Sebastian Du är skyldig min mor ett äktenskap ända sedan jag föddes.

Baron En baron kan inte gifta sig med en piga.

Sebastian (reser sig, hotfull) Men en falsk baron, som stulit titlar och egendom från sin bror, kan och skall göra det!

Baron Min bror är död. Jag ärvde honom lagligt.

Sebastian Men han har änka och barnbarn i livet! Så länge de lever är baron en strunt och en narr och en bluff!

Baron Ingen vet att de lever.

Sebastian Jo, du vet att de lever.

Baron Våga inte säga du till mig!

Sebastian Vad skulle jag annars säga? Din skräphög? Ditt illaluktande lik? Ditt möglande kadaver? Se på dig! Du ser ut som ett ruttet spöke!

Lisette Gå inte för långt, min son. Skona hans fåfänga.

Sebastian Skulle jag skona honom? Skonade han dig, kanske? Nu är det så här, att nu redan i kväll reser jag till prosten, och då ska jag ha med mig en biljett från baron där han ber prosten förkunna lysning för sig och min mor till nästa söndag.

Baron (trotsigt) Och om jag inte vill?

Sebastian Han måste!

Baron Jag kan ju inte se att skriva längre.

Sebastian (drar kniv) Kan han inte se? Jag ska lära baron att se! Om han inte skriver som jag säger skär jag ut ögonen på honom! Då talar han sanning när han säger att han inte kan se!

Lisette Det är inte farligt, baron. Skriv bara som son min säger. Han får hallonsylt sedan.

Baron Talar Lisette sanning?

Lisette Ja, i motsats till baron. (tar fram sylten)

Baron (gör en rörelse mot den av begärelse)

Lisette (drar undan burken) Först lysningen!

Sebastian (reser sig) Sätt sig här, baron. (*är plötsligt mycket vänlig, lägger fram papper, bläck och penna.*) Skriv nu snällt som jag säger, så får han sylten sedan. (*baron samarbetar.*) Skriv så här: (*dikterar*) "Jag fattig syndig människa vill nu inför gravens rand bättra mig och gottgöra något av alla mina brott..." Skriv!

Baron Jag skriver som jag själv vill. Han behöver inte diktera.

Sebastian (hotfull igen) Han skriver som jag vill! Skriv! "...inför gravens rand bättra mig och gottgöra något av alla mina brott och då först och främst min svåra förbrytelse mot min dygdiga och trogna hushållerska Lisette Hallström..."

Baron Detta är ju förnedrande.

Sebastian (hotfull) Vem har baron inte förnedrat? (*De ser varandra stint i ögonen. Baron samarbetar.*) "...i det att jag länge vägrat ge henne och hennes och min son, den i alla stycken redlige inspektören Sebastian Hallström vad som dem tillkommer, nämligen min ära, mitt namn och min egendom." (*Baron tvekar.*) Skriv! "Därför vill jag nu lyda mitt samvetes röst och gottgöra min svåra förbrytelse med att till äkta taga Lisette Hallström och göra henne till min lagliga hustru. Således utbeder jag mig lysning för oss båda till nästa söndag." Är det färdigt?

Baron (skriver färdigt, kan med svårighet återhålla tårarna) Det är fullbordat.

Sebastian (kallt) Skriv då under.

(*Baron skriver under och döljer ansiktet i ärmen mot bordet. Sebastian rycker dokumentet ifrån honom och granskar det.*) Bra! Han har inte ens tillfogat "Härtill är jag nödd och tvungen!" Vi har vårt på det torra, mor! Baronerna är fallen! Vi är legitima! Det kallar jag en fullkomlig skithög till feg och ömklig baronfis!

Lisette Här får han sin sylt. (*häller ut sylten på bordet framför honom.*) Slicka nu upp det.

Baron Ge mig åtminstone en sked! Annars blir det ingen lysning!

Lisette Ge honom en sked, Sebastian, så att han får frossa.

Sebastian (kastar en sked på golvet framför baronen.) Här har han! Det hade varit lämpligare att hålla ut sylten på golvet, mor.

Lisette Kanske det.

Baron (söker efter skeden på golvet) Var är den? Var är den?

Lisette (hånkrattar) Han skulle ju slicka!

Sebastian (drar med handen över bordet och vräker ner sylten på golvet) Slicka, herr baron! Slicka! (*hånkrattar*)

Baron (allvarligt) Och om min svägerska en dag kommer hit och återkräver herrgården? Vad gör ni då?

Lisette Börja inte nu igen, din tillgjorda toffel. Försök inte! Jag lovar dig, din gamla förtorkade ättikgurka, att om hon någonsin dyker upp här så blir det hennes död, så sant som jag heter Lisette Hallström och om några timmar är herr barons lagliga friherrinna!

(*I det samma ringer en klocka och förkunnar att någon är vid porten.*)

Baron Vem kan det vara så här sent i detta väder?

Lisette Rid till prosten, Sebastian! Jag skall avspisa dem!

Baron Det måste vara vinddrivna gäster som söker skydd för snöstormen. Ingen annan skulle frivilligt bege sig hit.

Lisette Jag ska köra ut dem i snöstormen igen!

Baron Fråga först vilka de är. Jag vill ej ha dåligt rykte i nejden.

Lisette Kan han få sämre? (*går hånkrattande ut med Sebastian.*)

Baron Ack, ve mig, ve, ve, ve! Hur kunde mitt liv bli så här olyckligt? Vad gjorde jag för fel? Jo, jag vet precis vad jag gjorde för fel. Så länge det gick bra för mig hade jag distans till kvinnor, men åldern tog överhanden och gjorde mig svag, och jag föll för den enda kvinna som då fanns till hands – detta gemena luder till hushållerska, i vars snikna gamklor jag nu sitter fast medan hon triumferar av asglupskhetens skadeglädje! Och jag som aldrig någonsin ville bli gift! Vilken katastrof!

Lisette (hörs gräla utanför) Det här är inget gästgiveri! Ge er av någon annanstans!

Lotten (hörs bedja) Ursäkta oss, nådig frun, men vargar var efter oss på isen, och hästen har dött för oss. Vi hade inget annat val än att komma hit.

Baron Främmande! Mycket lämpligt! Kanske de kan ge mig respit från mitt öde?

Lisette (fortsätter gräla medan baron öppnar dörren) Slidder sladder! Ni är bara vanligt patrask som kommit hit för att tigga! Vi har ingen plats åt er!

Baron (till gästerna) Ursäkta min stackars hushållerska. Hon har migrän och får då lätt litet dåligt humör. Visst har vi plats! Stig in, stig in, och var välkomna! Hade ni en olycka i detta hemska väder?

Lotten (kommer in med sin blinda mormor) Tack så mycket, herrn! Jo, vi hade en försmädlig olycka! Vi var på väg till Bomarsund när snöstormen överraskade oss på isen och vargar började förfölja oss. Lyckligtvis hade vi Thomas....

Baron Thomas? Vilken Thomas?

Lotten Vår dräng, som körde släden. När hästen stannade lyckades han skrämja bort vargarna med att tända eld på allt vårt hö ute på isen. Sedan fick vi syn på ljusen från er gård och styrde hit med hästens sista krafter. Han stöp vid framkomsten. Får vi stanna här över natten?

Baron Givetvis, givetvis! Ni får utan svårighet plats alla tre i röda kammaren. Gå genast dit och bädda där för våra gäster, Lisette! (*Denna lyder motvilligt.*) Hon är litet egen, den där hushållerskan, men bryr er inte om det. Får jag fråga vilka ni är?

Lotten Jag heter Lotten, och det här är min stackars blinda gamla mormor Hedvig.

Baron (hälsar chevalereskt på den blinda) Goddag, frun! Hoppas att allt kommer att vara till er belåtenhet!

Hedvig Vi är räddade till livet. Det är mer än nog.

Baron (trevande, med en egendomlig blick) Det tycks mig på något sätt, frun, att ni verkar bekant på något sätt. Har vi inte setts förut?

Hedvig Det kan jag tyvärr inte uttala mig om, för själv är jag fullständigt blind.

Baron Den där rösten.... Och själv har jag börjat se så dåligt, men likväl väcker vibrationerna från er röst sällsamma förnimmelser till liv hos mig.... Är det säkert att ni inte har varit här förut?

Hedvig Jag vet inte ens var vi är.

Baron Ni har kommit till den gamla gården Grevsnäs, som ägs av familjen Drakenhjelm, och själv är jag baron Magnus Drakenhjelm.

Hedvig (alarmerad) Lotten, vart har du fört oss?

Lotten Inte vet jag, mormor. Har du varit här förut?

Hedvig (behärskar sig) Nej, aldrig. Men det var inte hit vi skulle.

Lotten Nej, det var det inte, mormor, men hit har vi kommit på flykt från vargarna när hästen dog.

Baron Förlåt, jag hörde inte ert efternamn.

Hedvig (snabbt) Sundkvist. Jag är den ofrälse änkan Sundkvist, och det här är min dotterdotter Lotten.

Baron Ogift? (*kysser Lotten artigt på hand*)

Lotten (har tittat förvånat på Hedvig och förstår att någon fara är å färde) Ja, och ämnar så förbli.

Baron Hur länge?

Lotten Så länge som möjligt, herr baron.

Baron Synd. Ni är nämligen vacker, min flicka. Så mycket kan en gammal erfaren hovman ännu se.

Lisette (kommer burdust) Stå nu inte där och flirta med småflickor, baron! Rummet är färdigt, och sängarna är bäddade. Ni måste vara trötta.

Hedvig Utomordentligt, nådig frun.

Baron Hon är inte nådig frun här. Hon är bara hushållerska. (*förtroligt*) Kom ihåg det, fru?

Hedvig (*hämtar sig*)(*lågt*) Sundkvist.

Baron Ja det var det ja. Ett ovanligt namn här i nejden. Är ni möjligen släkt med en löjtnant med det namnet, som var kanonsotare hos kungen?

Hedvig Någon sådan släkting har jag aldrig haft, baron.

Baron Synd. Ni intresserar mig.

Lisette Intressera sig för väsentligheter i stället, baron, och låt gästerna komma i säng! De har ju nästan blivit vargföda!

Baron Hade ni önskat dem det, Lisette?

Lisette Hur så?

Baron Det låter nästan så.

Lisette Nu lever de, och nu ska de sova. Iväg med sig, gäster! Er dräng väntar redan på er där inne!

Baron (*med en kraftansträngning*) Lisette, det var länge sedan vi hade gäster här. Jag har längtat efter intressant sällskap alltför länge. Vill ni inte göra mig den äran att dinera här med mig i min matsal? Får jag be Lisette att duka för oss alla fyra här inne.

Lisette Inklusiv drängen?

Baron Inklusiv drängen.

(*Lotten vill gärna och lyser upp, men Hedvig förekommer henne och tar henne under armen.*)

Hedvig Förlåt oss, herr baron, men vi är verkligen mycket trötta. Vi önskar ingenting hellre än att få gå och lägga oss genast. Kom, Lotten! Visa oss vägen, fru hushållerska.

Lotten Men mormor, visst är vi ju hungriga också?

Lisette Mat finns färdigt serverat i ert rum.

Hedvig Då går vi då.

Lisette Den här dörren. (*hjälp dem ut.*)

Baron (*när de gått*) Synd! Synd! Det var något med dem.

Lisette (*går tätt intill baron*) Vet baron vilka främmande han fått?

Baron Ja, visst vet jag det. Det är en änkefru med sin dotterdotter och deras dräng. Hur så?

Lisette Jag träffade drängen. Jag fick veta deras namn.

Baron (*intresserad*) Det fick jag också, men jag hörde inte riktigt tydligt. Kan ni upprepa dem för mig, Lisette? (*Han misstänker att han hört falska namn.*)

Lisette (*misstänksam*) Änkefru Mandelstam med dotterdotter. (*Hon vill till varje pris hindra baron från att veta vilka gäster han fått.*)

Baron (*misstroget*) Hörde ni verkligen Mandelstam, Lisette? Hörde ni verkligen rätt?

Lisette Jag hörde ingenting annat.

Baron Ni hörde inte – Sundkvist?

Lisette Sundkvist? Har de sagt Sundkvist till er?

Baron Absolut inte. Som jag sade, jag hörde inte riktigt tydligt.

Lisette (*hycklande*) I varje fall tycks det inte vara era spöken.

Baron Är ni säker? Ett ögonblick trodde jag nästan att det kunde vara just de.

Lisette Önsketänkeri, baronen! Vad hette änkan?

Baron Åkerman.

Lisette Liknar det kanske Sundkvist eller Mandelstam?

Baron Inte ett dugg. Men vem hette vad?

Lisette Kanske änkan hette Sundkvist och flickan Mandelstam. Vad vet jag?

Baron Likväl är det något som erinrar...

Lisette Spöken finns inte, baron, varken levande eller döda! Är de döda är de maktlösa, och lever de tar vi kål på dem! Lär sig det, baron!

Baron (*till publiken*) Så är det att bli gift. Allt heligt tas kål på, allt heligt görs maktlost, och kvar finns bara – döden.

Lisette Kommer inte Sebastian snart med prästen?

Scen 2. Röda kammaren.

*(Hedvig kommer in och känner omkring sig, tycks känna igen allt.
Lotten betraktar henne oroligt.)*

Hedvig Lotten, vet du vart vi har kommit?
Lotten Nej, hur skulle jag kunna veta det?
Hedvig Se dig omkring, Lotten. Säg mig om rummet ser ut som jag tror. Du har vid väggen en stor bred kakelugn med en drake överst.
Lotten *(förvånad)* Det stämmer! Men hur kan mormor....
Hedvig Möblemanget är i barockstil med stolar med höga ryggar.
Lotten Har mormor varit här förut?
Hedvig Och på väggarna hänger det porträtter av gamla 1600-tals baroner.
Lotten Riktigt! Men när har mormor varit här?
Hedvig För exakt 48 år sedan, min tös, när Gustav III ännu var konung över Sverige och Finland. Det var han som började förlora Finland åt ryssarna. Han inbillade sig att krig kunde löna sig, den stollen! För det fick han bara Anjala och en massa förrädare och en kula i livet.
Lotten Men var är vi, mormor?
Hedvig Vi är på Grefsnäs, och du befinner dig i din egen morfars sängkammare. Och hit har vi förts helt av en slump.
Lotten Mormor, det kan inte vara möjligt!
Hedvig Det är alldeles sant. Varken jag eller baron Magnus kände först igen varandra, men visst är det samme man! Samma genomfalska hycklare och bedragare, förförare och hala bläckfisk, samma gemena reptil fast femtio år äldre. Han fördärvade i sin ungdom ryktet för alla vackra unga damer vid hovet. Även jag blev hans offer.
Lotten Men mormor blev väl gift med hans bror?
Hedvig Ja, lyckligtvis, men även den här otäckingen friade till mig men fick korgen. Senare förnekade han att hans bror någonsin varit gift och kunde därigenom lägga beslag på allt vad som rätteligen tillkom hans brors ättlingar. Min flicka, vi måste bort härifrån innan de förstår vilka vi är!
Lotten Hushållerskan vet det redan.
Hedvig Vet hon?
Lotten Jag tror det. Hon har ju talat med Thomas, och hennes blickar efteråt var inte nådiga.
Hedvig Men var är Thomas?
Lotten Ja, han borde ju ha varit här. *(går till bortre dörren)* Den här dörren är reglad utifrån.
Hedvig Vi kan inte stanna här. Vi måste bort så fort som möjligt.
Lotten *(prövar den andra dörren)* Den är också reglad. Vi är inlåsta.
Hedvig Då vet hushållerskan vilka vi är, och vi har bara ont att vänta. Men det finns en extra utväg.
Lotten Genom spisen?
Hedvig Nej, men klättra upp och tryck på högra draktassen. *(Lotten gör så. Ingenting händer.)*
Lotten Ingenting händer.
Hedvig Tryck hårdare!
Lotten Jag trycker och trycker. Vad vill du att skall hända?
Hedvig Maskineriet är gammalt och rostigt. Tryck på! Slå till! Hårt!
Lotten Draken kan gå sönder.
Hedvig Det spelar ingen roll! Slå hårt! *(En löndörr öppnar sig bakom kakelugnen.)*
Lotten En löndörr!

Hedvig Bravo! Nu, Lotten, skall du gå ut och finna Thomas! Med alla mörksens makter omkring oss i ondskans hus är det en ärlig man vi behöver! Sök honom i drängstugan! Honom rår de inte på!

Lotten Jag går genast, mormor. (*slinker ut*)

Hedvig Skynda, skynda! Det är vårt enda hopp! Ty den där hushållerskan har en otäck ambition i själen. Väsandet i hennes röst förräder en gnidarsjäl som vill åt egendomen här med vilka medel som helst. Antingen vill hon mörda oss eller vill hon mörda baronen eller helst alla tre och Thomas också. Men vad förmår världens girigaste ondska mot en hederlig finne? Jag känner folk med hennes röst. Allt vad de säger är motsatsen till vad de menar, och det är livsfarligt att lita på sådana. Och en sådan reptil vill åt min makes slott! Hela dödsriket står på vår sida mot de levande, och de levande skall få en hård dust därmed.

Lotten (kommer in med Thomas, en stor kraftig dräng. blåslagen och bloddrypande och något groggy) Här är Thomas, mormor! Han var i slagsmål med en av drängarna.

Hedvig Var du i slagsmål, Thomas? Blev du överfallen? Vad hände?

Thomas (sätter sig konfys) Jag låg i drängstugan där drängfolket låg och störde inte en kotte. Så kommer den där drängen och väcker mig och vill bjuda mig på brännvin. Lite kan man väl dricka för vänskaps skull, så jag drack med honom för att slippa honom. Men då bad han mig dricka mera. Jag drack mera med honom, men ändå gav han sig inte iväg. Han ville tvinga mig att dricka ur en hel flaska. "Hallå där!" säger jag, "nu vill jag sova!" och försöker somna in på nytt. Men den räkeln vill inte låta mig vara, och då blir jag arg. Jag grälade på honom tills han kröp ut, och nu var jag misstänksam. Varför ville han supa ner mig? undrade jag och följde efter honom för att se om han skulle plundra vår släde. När han såg att jag följde efter flög han på mig. Slagsmål, klubbor, knivar och knytnävar. Nu ligger han ute i snön, och fröken kom och hämtade mig och blåste hål i väggen, och här är jag. Vad är det här för en osannolik saga och dröm?

Lotten Du lever, Thomas! Vi är i fara.

Thomas Lever den där räkeln till näsvis dräng ännu? (*stiger upp och vill slåss*)

Lotten Han ligger kvar där ute.

Thomas Tur för honom! Men vem hotar er?

Hedvig Ack, Thomas, du är nu vårt enda hopp! Du är den enda som kan rädda oss!

Thomas (till Lotten) Är din mormor hysterisk?

Hedvig Nej, nej, Thomas, det är värre än så! Av alla farliga ställen i världen har vi kommit till det allra farligaste!

Thomas (ser sig omkring) Jag ser inga vargar eller björnar eller tigrar här.

Hedvig Det är mänskliga tigrar vi ha över oss!

Thomas (tviolande) Har vi?

Lotten Berätta hela historien, mormor.

Hedvig För femtio år sen blev jag gift med en man jag hade kär. Jag var på den tiden en vacker ung mö, som många granna kavaljerer friade till, men jag tvekade aldrig inför att ge vem som helst korgen.

Lotten Glöm din ungdoms fåfånga, mormor. Vad hände sedan?

Hedvig Bland de som friade till mig var bröderna Drakenhjälm. Den yngre var en högt uppsatt hovman hos Gustav den tredje, men han föraktade människor och i synnerhet kvinnor och fann en sport i att få dem på fall. Många hjärtan hade han krossat och lämnat i spillror efter sig. Men den äldre var en riktig kavaljer, och han älskade mig verkligen. Hans yngre bror intrigerade för att förhindra vårt äktenskap och såg till att Gustav, min älskare, plötsligt måste dra ut i Gustav den tredje krig. Men vi gifte oss i löndom kvällen innan han måste avsegla. Minnet av hans enda natt som äkta man blev ett barn, som kunde föra namnet vidare. Hans yngre bror gifte sig aldrig, och Gustav stupade i kriget. Han kom aldrig mer tillbaka. Snyft! (*tar fram en näsduk. Hämtar sig.*) Men han hade gods och egendom i Finland. När jag efter

dödsbudet tog kontakt med hans släkt meddelade mig den hjärtlösa yngre brodern att Gustav aldrig varit gift. Om jag bar på Gustavs barn måste barnet betraktas som illegitimt, såvida jag inte kunde visa fram papper på att vi blivit gifta. Det kunde jag inte, ty pappren hade försvunnit med Gustav. Antagligen hade baron Magnus, brodern, funnit dem i deras släktgård och förstört dem. Och här har jag nu med mitt enda barnbarn kommit till denna släktgård, som baron Magnus Drakenhjelm tillskansat sig med svek och förräderi! Och det första som visar sig här är att man står oss efter livet.

Thomas Hur så?

Hedvig Vi är inlåsta här! Och vår stackars oskyldige dräng har blivit överfallen med kniv och klubbor!

Lotten Men varför skulle någon vilja döda oss? Vi kan ju inte bevisa vem vi är? Vad har de att frukta av oss?

Hedvig Den där hushållerskan. Hon har en son med baron Magnus men är inte gift med honom. Det är hon som fruktar oss och som vill ha oss ur vägen. Det var antagligen hennes son som överföll dig, Thomas, för att sedan lättare kunna oskadliggöra två stackars värnlösa inlåsta kvinnor. Vilken djävulsk komplott! Men drängen Thomas kunde bita, han! Heder och ära ska han ha för de tänderna! Och nu kan han försvara oss!

Thomas (tar sig om sina bulor) Om jag bara får pusta ut litet först.

Lotten Men om husan vet vilka vi är och fruktar oss därför så att hon vill döda oss så måste hon vara osäker på hur det är med bevismaterialet om ditt äktenskap, mormor! Och då kan inte bevismaterialet vara undanröjt!

Hedvig Du har rätt, mitt barn. Alltså existerar vigselattesten men ingen vet var. Om vi bara hade det dokumentet!

Lotten Och den gamle baronen? Var står baronen?

Hedvig Jag vet inte, mitt barn. Om sonen är tjugofem år så har baron Magnus burit ett kors genom hushållerskans tyranni i tjugofem år, och det är en lång tids pina som kan ödmjuka den mest cyniska översittare mycket. Han vill säkert bli av med både hushållerskan och sin tölpaktige son, men han vill nog inte förlora titeln och gården....

Lottensom han tillvällade sig med orätt.

Hedvig Ja, säg inte annat. Gud vet hur det här ska sluta.

Scen 3. Som scen 1.

Lisette Kommer inte Sebastian snart?

Baron Lugna sig, Lisette. Vi har ingen brådska.

Lisette Brådska?! Jo, jag tackar, jag! Baron ska ju till att dö när som helst! Varje sekund är dyrbar.

Baron Jag dör ju ändå, Lisette. Hon har ändå ingen glädje av mig.

Lisette Det vet jag nog, baron, men just därför är det så viktigt att jag åtminstone får någon glädje av baron när baron är borta.

Baron Jag önskar jag kunde säga detsamma. Men allt jag kan säga är, att ju förr jag dör, desto bättre.

Lisette Understå sig bara inte till att dö innan prästen har kommit!

Baron (lägger sig ner på golvet) Nu lägger jag mig ner och dör. God natt för evigt, kära Lisette.

Lisette Baron understår sig inte! Opp med sig genast! (*sparkar honom. Baron ligger orörlig. Det knackar på den andra dörren.*) Främmande! (*Baron reser på sig genast.*)

Baron Var är min peruk? Främmande! Gud bevare oss!

(*Sebastian kommer in med en mycket ung präst. Baron sätter sig utmattad i sin fåtölj.*)

Lisette Vem är nu detta?

Sebastian Gamle prosten hade kört omkull och brutit armen av sig. Lyckligtvis kunde jag tvinga med mig den här gröngölingen i stället. Han är ny i socknen.

Baron O Gud, hur kan du ingripa i ett brott bara för att underlätta det?

Prästen Vem är det som ska gifta sig? (*betraktar villrådigt alla tre*) Vi har bara en kvinna och två olämpliga män.

Lisette Spara på speglosorna, pastorn! Det är jag som ska gifta mig med gubben där, och hör sen!

Prästen Han verkar svårt medtagen. Håller han? Lever han?

Lisette (*sparkar till baron*) Rör på sig, baron! Vi ska gifta oss!

Baron (*frånvarande*) Menar Lisette verkligen det?

Prästen Han verkar inte speciellt entusiastisk.

Lisette Jo, han är det nog, men han är litet råddig ibland. (*ger baron en ordentlig törn*) Res på sig, baron! Vi ska ju gifta oss!

Baron (*som förut*) Ska vi?

Sebastian (*till prästen*) Han har inte vaknat riktigt ännu.

Prästen Nej, jag märker det. Det är kanske bättre att jag kommer hit en annan dag.... (*vill gå*)

Lisette Inga undanflykter, pastorn! Nu är han här, och här stannar han tills vigseln är över! (*tvingar honom kvar med våld.*)

Prästen (*ger efter, försöker en ny taktik*) Emellertid kan ni inte gifta er utan ett par ojäviga bröllopsvittnen.

Lisette Har vi några vittnen, Sebastian?

Sebastian Vi har drängen.

Lisette Och vem mer?

Elias (*kommer in med bulor och blåtitor, klagar*) Oj oj oj!

Prästen Ska detta vara ett tillbörligt bröllopsvittne?

Lisette (*skyndar fram till Elias, som sätter sig*) Vad har hänt, Elias?

Elias (*som förut*) Oj oj oj! Unga herrn skulle aldrig ha bett mig ta livet av den där drängen! Han svarade med att ta livet av mig! Oj oj oj!

Lisette Var inte så dum, Elias! Han lever ju!

Elias Det är frågan om, det! Oj oj oj!

Sebastian Var nu inte så kinkig!

Prästen Vad försiggår här egentligen?

Baron Jo, det ska jag be att få tala om för pastorn. Vi fick två fruntimmer på besök i afton, och ända sedan dess har det varit så här i gården.

Prästen Två fruntimmer? Det låter som ett par lämpligare bröllopsvittnen än den där.

Lisette Här behövs inga bröllopsvittnen!

Elias (*som förut*) Oj oj oj!

Prästen Jo, om bruden ursäktar, det gör det visst det! Annars blir det inget bröllop!

Sebastian (*drar kniv*) Nu ska inte pastorn börja bråka! Ett bröllopsvittne är tillräckligt.

Prästen (*sneglar åt Elias*) Den där? Han kan ju inte ens se! Det enda dugliga vittnet här som jag kan se är jag själv, som här bevittnar mörksens gärningar! Varför vill ni inte låta de båda fruntimren vittna?

Lisette De sover.

Prästen Jaså? Den eviga sömnen, kanske?

Lisette De var trötta efter resan och bad att få gå och lägga sig genast.

Prästen Jaha, och vad hette de? Jag kanske känner dem.

Lisette Mandelstam.

Baron Sundkvist.

Prästen Båda två?

Lisette och Baron Ja.

Prästen Hm! Motstridiga uppgifter! Här stämmer då ingenting. Och vem har den där människan (*pekar på drängen*) nästan mördat eller nästan blivit mördad av?

Elias (som förut) Oj oj oj!

Prästen De båda damerna kanske?

Elias Nej, det var fan själv som flög på mig med klubbor och spjut och gjorde köttfärs av mig.

Prästen Jaså, fan själv är lös i gården? Och vem är fan själv? (*riktar en anklagande frågande blick mot Sebastian*)

Baron Det måste väl vara jag.

Prästen Vad menar unge herrn med att hämta mig hit till detta dårhus? Här blir ingen gift inom den närmaste framtiden. Möjligen blir någon eller flera begravda. Är de båda fruntimren männe ännu vid liv?

Lisette Jag sade ju att de sov.

Prästen Saken torde undersökas.

*(Plötsligt öppnas dörren utifrån, snön viner in,
och in kommer Lotten ledande sin mormor.)*

Lisette (skriker) Hjälp! Spöken! (*skriker i panik*)

Baron Lugna sig, Lisette. Det är bara hennes offer, som Sebastian har mördat.

Lotten (försiktigt) Vi hörde röster.

Prästen (artigt) Stig in, mina damer. Vi väntade just på er. Lever ni, eller har ni blivit mördade?

Lisette (hämtar sig) Ni skall ju vara inlåsta!

Prästen (till Lisette) Varför det? Kan man låsa in spöken?

Baron Synden straffar sig själv, och ju senare, desto värre. Säg oss nu vilka ni är, fröknar Sundkvist.

Hedvig Magnus, känner du inte igen din svägerska?

Baron Min blick är skum, och mitt förstånd är fördunklat av femtio års lättja och kättja. Jag beklagar, kära svägerska, om det är du, ty du har i så fall överlevt dig själv lika länge som jag. Vi är båda osaliga spöken utan tillträde till evigheten, fjättrade som vi är vid våra förnedrade kroppars lyten....

Hedvig Magnus, ännu finns det hopp.

Baron Gör det? Inte för mig, min kära. Jag har drunknat i mina egna brott, och vad du ser här är bara resterna av ett vrak till kadaver.

Prästen (till Lisette) Jag börjar misstänka, frun, att er baron redan är gift. Dessa två invalider är det enda icke omaka paret här i huset.

Lisette Prata inte sådan smörja, pastorn! De är båda senila, ser han väl! Hon är bara barons broders frilla som hon födde oäkta barn med. Men min son där (*pekar på Sebastian*) är barons enda riktiga och äkta son!

Prästen Och ändå vill ni gifta er med baron?

Lisette Ja!

Prästen Ni är alltså inte gift med honom förut?

Lisette Nej.

Prästen I så fall, frun, är er son högst baronens oäkta son och kan icke bli något mera förrän hon är gift med baron.

Lisette Din idiot! Vad tror du vi tog med dig hit för?

Prästen Era avsikter är alltför tydliga, frun, men vi saknar fortfarande ojäviga bröllopsvittnen, då dessa båda damer tycks höra till familjen. Är det så att ni händelsevis råkar höra till familjen, mina damer?

Hedvig Jag blev lagligt gift med Gustav Drakenhjelm, äldre broder till den man som sitter här framför oss. Detta är min lagliga dotterdotter och arvtagerska till Drakenhjelmarnas egendomar då Magnus aldrig blev gift.

Lisette Bevisa det!

Hedvig Tyvärr kom min mans vigselattest bort i kriget mot Ryssland för femtio år sen.

Prästen Det var beklagligt, frun. Då kan ni ingenting bevisa.

Hedvig Nej.

Sebastian Alltså kan de tjänstgöra som bröllopsvittnen. Gift er nu, mamma!

Lisette (ruskar om baronen) Res på dig, gubbfan, så att vi blir gifta någon gång!

Baron (hjälplos) Måste jag?

Lisette Ja, du måste, ty du gjorde mig med barn!

Baron (reser sig stapplande) Det gjorde jag frivilligt, men Gud ska veta att jag för den sakens skull inte går och gifter mig frivilligt.

Hedvig Gör det inte, Magnus!

Baron Har jag något val?

Sebastian (spänner hanen på en pistol och visar sin kniv i andra handen) Nej, det har ni inte någon av er! Nu förrättar ni vigseln, pastorn, eller också blir ni ett huvud kortare! Och om inte bröllopsvittnena samarbetar skär vi dem i strimlor, jag och Elias! Eller hur, Elias?

Elias (som förut) Oj oj oj!
(Dörren öppnas plötsligt utifrån igen, snön viner in, och Thomas visar sig.)

Lotten Thomas! Var har du varit?

Thomas När jag öppnade löndörren så mycket det gick visade sig ett lönnfack i muren. Där hittade jag några papper. Varsågod, fröken! (överlämnar dem åt Lotten.)

Lotten (ögnar igenom dem) Det är vigselattesten! 20 februari 1788! Morfar gömde dem här i gården innan han försvann i kriget! Mysteriet är löst! Vi är räddade!

Lisette (försiktigt) Alltså hade ni dem inte med er?

Lotten Nej. Vi visste inte ens vart vi kom.

Lisette (till baron) Och du, ditt pundhuvud, har haft papprena i din egen vägg i femtio år och har aldrig förstört dem! Vilken klantskalle du är!

Baron Säg inte annat.

Prästen (slår igen bönboken) Nåväl, allt tycks lösa sig till sist. Då behövs väl inte jag här längre.

Thomas Stopp ett tag, präst! I lönnskåpet fanns det ett dokument till. Vad sägs om det här? (lämnar prästen ett papper)

Prästen (läser) "Jag var tjänstepiga på Grefsnäs i fem år tills fröken Lisette Hallström kom till gården. Henne liksom mig gjorde baronen med barn, och min son föddes före hennes. Emellertid blev hon så odräglig med sina översittarlater att hon småningom tvingade mig från gården. Våra pojkar var bara några månader gamla när jag av henne tvingades ut i mörker och rusk, vinter och kyla och när vädret var som sämst, och jag hade ingenstans att ta vägen utom till fattighuset. Men baronen tyckte synd om mig och lovade hjälpa mig och min son om vi någonsin kom tillbaka. Detta ber jag herr baron vidimera för min egen son Thomas framtids skull." undertecknat Amalia Bosse, tjänstepiga å Grefsnäs gård.

(synar de omkringvarande) Här är ett litet papper till. (läser)

"Härmed intygas, att min son Thomas är min ende laglige arvinge, och att alla andra som gör anspråk på att vara avlade av mig härmed förklaras arvlösa. Magnus Drakenhjelm, Grefsnäs gård den 14 december 1818."

Baron (sträcker armarna mot Thomas) Min son! Välkommen tillbaka!

Lisette (ursinnig) Det är en förfalskning!

Lotten (till Thomas) Då är vi visst kusiner?

Prästen (visar pappren för baron) Är det er handstil?

Baron (irriterat) Vems skulle det väl annars vara?

Sebastian Ett ögonblick! Ni glömmer visst att jag är beväpnad! (hotar med sina vapen)

Jag har ingenting att förlora! Jag är helt desperat! Och den förste som jag skjuter ner

på fläcken är den där drängen där! (*siktar på Thomas*) Sedan är det flickan där som får bita i gräset, och sedan blir jag ensam arvinge till hela Grefsnäs! Ha-ha-ha!

Thomas Ett ögonblick, herr Sebastian. (*går fram till honom och ger honom en knockout. Sebastian faller handlöst och tar sig för ena ögat, som sedan är blått.*)

Sebastian (klagar) Oj oj oj!

Elias (som förut) Oj oj oj!

Thomas (till Lisette) Madame, jag måste omedelbart be er lämna huset.

Lisette (protesterar) Det är orättvist!

Thomas Nej, det är rättvist.

Lisette Mitt barn slår ni ihjäl, och sedan kör ni ut mig från en gård som jag tjänat troget i tjugo år!

Thomas Och därför är den så nedgången och förfallen och smutsig och hemsk. Min mor brukade åtminstone städa här.

Lisette Vad tror ni jag har gjort här i tjugo år då?

Thomas Bolat och misshandlat baronen.

Lisette Det är oförskämt!

Thomas Ut! (*öppnar dörren och kastar ut henne.*)

Du också, lymmel! (*kör ut Sebastian.*)

Sebastian (utanför, ömkligt) Mamma!

Elias (som förut) Oj oj oj!

Prästen Nå, det var kanske inte helt förgäves som jag kom hit i alla fall! Jag tycker att luften redan har blivit friskare här! Finns det något mera jag kan göra innan jag avviker?

Thomas Ja, det är det, pastorn. (*på knä*) Härmed anhåller jag ödmjukast om fröken Lottens hand.

Lotten Men vi är ju släkt, Thomas!

Thomas Ja, jag är din farbror.

Prästen Här föreligger ett unikt förhållande. Den unge mannen här är alltså faktiskt brorson till unga frökens morfar. Det gör er varken till kusiner eller till småkusiner. Därmed finns det inget lagligt hinder för er att bli gifta. Om Lotten vill har jag ingenting emot det.

Thomas (fortfarande på knä) Om Lotten vill har jag ingenting emot det.

Lotten (faller på knä bredvid Thomas framför prästen) Om Thomas vill har jag ingenting emot det.

Hedvig (slår ihop händerna) Så förtjusande!

Baron (hänryckt) Mina barn! Mina barn! Jag tror jag blir galen!

Elias (som förut) Oj oj oj!

Baron Elias, sitt inte där och bara oja dig! Träd fram nu som vittne till ett saligt bröllop! Och fest ska vi ha med champagne när vigseln är över, och prästen ska själv vara med i dagarna tre, precis som i gamla tider!

Lotten Men det behövs ett vittne till.

Thomas Vad säger pastorn?

Prästen Mina barn, under rådande omständigheter tycker jag att det är alldeles uppenbart att vi redan har ett vittne till, nämligen han själv där uppe. Vad kan ni mer begära? (*tar fram bönboken och inleder vigseln. Alla är saliga av lycklig förväntan.*)

Vi är samlade här idag.... (*Ridå.*)

Slut.